

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 56 a §:n muuttamisesta

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/22264/2023

Hyvinvointiala Hali ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 56 a §:n muuttamisesta.

Ehdotettu esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettua lakia siten, että hyvinvointialueilla, Helsingin kaupungilla ja HUS-yhtymällä ei jatkossa pääsääntöisesti olisi enää lakisääteistä velvoitetta järjestää kiireellisen hoidon lisäksi välttämättömiksi arvioituja terveydenhuollon palveluja laittomasti maassa oleskeleville henkilöille (pl. lapset, pitkäisen vamman, sairauden tai raskauteen liittyvät välttämättömät palvelut, tartuntatautien ehkäisyä ja hoitoa koskevat palvelut).

Esityksellä pyritään turvaamaan valtiontalouden kantokykyä sekä julkisen terveydenhuollon palvelujärjestelmän kantokykyä tilanteissa, joissa Suomeen kohdistuisi laajamittaista maahantuloa ulkomaalaislain vastaisesti. Hallituksen tavoitteena on myös, että terveydenhuolto-oikeuksien rajaaminen suppeammaksi hillitsisi osaltaan sekä laitonta maahantuloa että maassaoloa.

Hyvinvointiala Hali ry ei kannata esityksessä ehdotettua muutosta ja esittää, että voimassa oleva järjestämislain 56a § pidetään ennallaan. Hali ry toteaa, ettei terveydenhuollon rajoitusperusteelle ole lakiluonnoksessa esitetty sellaisia painavia yhteiskunnallisia perusteita, joiden vuoksi olisi tarve tai mahdollista rajata osa paperittomista henkilöistä välttämättömän terveydenhuollon ulkopuolelle.

Nykytila

Voimassa oleva järjestämislain 56 a § (1185/2022) on tullut voimaan vasta 1.1.2023. Se velvoittaa hyvinvointialueet, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän kiireellisen hoidon lisäksi järjestämään välttämättömäksi arvioituja terveydenhuollon palveluja eräille ulkomaalaisille henkilöille, joilla ei ole Suomessa kotikuntaa tai joilla ei ole muun kansallisen lain tai Suomea sitovan kansainvälisen lainsäädännön tai sopimuksen nojalla oikeutta muihin julkisen terveydenhuollon palveluihin kuin kiireelliseen hoitoon. Vuoden 2023 alusta voimaan tulleella lakimuutoksella säädettiin paperittomien pääsystä terveydenhuoltoon siten, että se täyttäisi paremmin perustuslain asettamat ja ihmisoikeusveloitteet. Useat kansainväliset valvontaelimet olivat ennen 2023 lakimuutosta huomauttaneet Suomea paperittomien puutteellisesta pääsystä terveydenhuoltoon. Esitysluonnos tarkoittaa uudistuksen kumoamista merkittävilä osin.

Oikeus terveyteen

Julkisella vallalla on perustuslain 22 §:n mukaisesti velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeudet. Turvaamisvelvollisuus koskee lähtökohtaisesti kaikkia Suomen lainkäyttöpiirissä olevia henkilöitä, myös ilman oleskeluoikeutta olevia ihmisiä. Esityksessä on kyse perustuslaissa turvattujen oikeuksien kannalta keskeisestä sääntelystä. Perustuslaissa turvattuja oikeuksia voi rajoittaa vain hyväksyttävästä syystä ja mikäli rajoitus on välttämätön. Ehdottomaksi katsottuja oikeuksia ei voi rajoittaa lainkaan, ja näihin oikeuksiin lukeutuu muun muassa oikeus elämään. Tästä näkökulmasta on hyvin huolestuttavaa, että esitysluonnoksessa todetaan seuraavaa: ”voidaan arvioida, että lakiehdotus voisi joidenkin henkilöiden kohdalla vaikuttaa myös perustuslain 7 §:ssä turvattuun oikeuteen elämään”.

Hali ry pitää sinänsä hyvänä sitä, että esityksen mukaan välttämätöntä kiireetöntä terveydenhuoltoa annettaisiin edelleenkin alaikäisille, raskaana oleville, infektiosairaudesta kärsiville, vakavasti ja pitkäaikaisesti sairaille tai vammaisille henkilöille sekä muutoin erityisen haavoittuvassa asemassa oleville. Hallituksen esityksessä ehdotettu muutos kuitenkin edellyttäisi niiden henkilöiden, jotka ovat ”muun

terveydellisen syyn vuoksi erityisen haavoittuvassa asemassa” tarkkarajaisempaa määrittelyä. Luonnoksessa ei myöskään kerrota, miten tai kenen toimesta tätä arviointia ja oikeuden todentamista tehtäisiin. Lääkärin etiikan mukaan lääkärin tulee hoitaa potilaita yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta, ja esitetty kavennus paperittomien oikeuteen välttämättömiin terveyspalveluihin olisi ristiriidassa tämän periaatteen kanssa. Välttämättömien terveyspalveluiden tarpeessa oleva paperiton henkilö on lähtökohtaisesti erittäin haavoittuvassa asemassa.

Terveydenhuollon kantokyky

Hallituksen esityksen mukaan vuonna 2023 Kela on maksanut 305 000 euron edestä korvauksia ilman maassaolo-oikeutta olleiden ulkomaalaista hoidosta. Suuri osa laittomasti maassa olevien potilaiden välttämättömästi hoidettavista sairauksista ja vammoista on kuitenkin sellaisia, jotka hoitamattomina pahenevat ja muuttuvat ajan myötä kiireellisesti hoidettaviksi, jolloin niiden hoitaminen on sekä vaikeampaa että kalliimpaa. Näiden sairauksien ja vammojen hoitaminen päivystyksellisesti vaikeuttaisi valmiiksi kuormittuneiden päivystysten tilannetta. Myös itse esitysluonnoksessa todetaan (s.26), että ”välttämättömien kiireettömien terveyspalvelujen puute voi johtaa akuutteihin terveyskriiseihin, joiden hoitaminen on usein kalliimpaa kuin välttämättömien terveyspalvelujen oikea-aikainen tarjoaminen.”

On vaikea ymmärtää, miten hallituksen esityksen tavoitteena oleva valtiontalouden sekä julkisen terveydenhuollon palvelujärjestelmän kantokyvyn turvaaminen tulisi ehdotetulla muutoksella toteutumaan. Esitetty heikennys on tähän tavoitteeseensa nähden tehoton.

Muut tavoitteet

Esityksen mukaan terveydenhuolto-oikeuksien rajaamisella suppeammaksi pyrittäisiin myös hillitsemään luvatonta maahantuloa ja maassa luvatta oleskelua. Hali ry korostaa, ettei esityksessä viitata minkäänlaiseen näyttöön siitä, että terveyspalvelut toimisivat keskeisenä vetovoimatekijänä maahantulolle. Kun kyse on perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten turvaamisesta oikeuksista terveyteen ja riittäviin terveyspalveluihin sekä viime kädessä oikeudesta elämään, ei luvattoman maahantulon tai maassa oleskelun rajoittaminen ole riittävän vahva tai oikeasuhtainen peruste.